

Hem irelik e itimi mesleki benlik saygısını de i tirir mi?

Dilek KONUK ENER¹, Aysel KARACA¹, Ferhan AÇIKGÖZ¹, Filiz SÜZER¹

ÖZET

Ara tırma, Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde okuyan ö rencilerin aldıkları e itimin mesleki benlik saygılarına olan etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmı tur. Ara tırmanın evrenini Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde ö renim gören 31 ö renci, örneklemini ise ara tırmaya katılmayı kabul eden 29 ö renci olu turmu tur. Aynı ö renci grubuna 1. sınıfta ve 4. sınıfın sonunda sosyo-demografik özellikleri, mesle i seçme nedenleri ve mesle e bakı açılarını de erlendirmek için; ara tırmacılar tarafından olu turulan "Ki isel Bilgi Formu", mesleki benlik saygılarını de erlendirmek için Arıcağ (1999) tarafından geli tirilen "Arıcağ Mesleki Benlik Saygısı Ölçe i" uygulanmı tur. Mesle i kendi iste i ile seçen ve bölüme gelmeden önce hem irelikle ilgili olumlu dü ün ö rencilerin mesleki benlik saygıları yüksek, hem irelik bölümünde okudu unu söylemekten çekinen ö rencilerin ise mesleki benlik saygıları dü ük bulunmu tur ($p<0,05$). Mesleki benlik saygısı ölçe inden alınan ortalama puanlar 1. sınıfta $117,24\pm 18,04$ iken, 4. sınıfta $116,93\pm 14,60$ oldu u ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadı ı belirlenmi tir ($p>0,05$). Ö rencilerin mesleki benlik saygılarının, meslek seçiminde kendi seçimlerini uygulamaları, meslek hakkındaki dü ünceleri ve aldıkları hem irelik e itiminden ve e iticilerden etkilendi i bulunmu tur. E itim içeri inde ö rencilerin hem ireli i daha yakından ve gerçeği olarak tanıyabilecekleri etkinliklerin olu turulması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hem irelik ö rencileri, mesleki benlik saygısı, hem irelik e itimi

Does nursing education affect occupational self-esteem?

ABSTRACT

This research-using a descriptive model- was conducted with the students attending the Nursing Department Health High School Düzce University so as to determine the potential effects of vocational education received on their occupational self-esteem. The research population was composed of the 31 students studying in the Nursing Department of Health High School, Düzce University whereas the sample included 29 students who had agreed to participate in the research. The same group of students was given at the end of the first and the fourth years a "Personal Information Form" developed by the researcher in order to analyse the students' socio-demographic characteristics as well as their reasons for choosing the occupation and their perspectives of the occupation, and an "Arıcağ Scale of Occupational Self-esteem" developed by Arıcağ (1999) so as to analyse their occupational self-esteem. It was found that the students who had chosen the department at their own will and had positive thoughts about the occupation had high levels of occupational self-esteem whereas those who were hesitant to say that they studied nursing had low levels of occupational self-esteem ($p<0,05$). The average scores received in the scale of occupational self-esteem were $117,4\pm 18,04$ for the first year students and $116,93\pm 14,60$ for the fourth year students, and the difference was found to be statistically insignificant ($p>0,05$). The current research findings demonstrated that students' occupational self-esteem was influenced by their choice of occupations, by their thoughts about the profession, by the education offered, and by the instructors. We recommend that activities to enable students to recognise nursing education more closely and in a more realistic way should be included in the educational content.

Key Words: Nursing students, occupational self-esteem, nursing education

G R

Meslek seçimi, ki inin birçok meslek arasından kendi ki ili ine, özelliklerine ve yeteneklerine en uygun oldu unu dü ündü ü ve doyum alaca ına inandı ı i e yönelmesidir. Her bireyin kendi ki ilik yapısına uygun olarak, çe itli yönleri ile de erlendirip seçti i meslek, onun ya adı ı toplumda saygı görmesini ve bir yer edinmesini sa lamasında etkili olmaktadır. Ki inin mesle inde ba arılı olabilmesi, kendi ki isel özellikleri ile mesle i bilerek ve isteyerek seçmesi ve mesle e ruhsal ve zihinsel olarak hazır olmasıyla ilgilidir (1-5). Benlik yapısıyla uyumlu bir meslek, bireyin benli ini güçlendirirken, benlik yapısıyla uyumlu olmayan bir meslek birey için ciddi sıkıntılar yaratır. Benzer ekilde, benli i ile uyumlu bir mesle e sahip olan bireylerin

¹ Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü

Correspondence: Ferhan AÇIKGÖZ, e-posta: ferhanacikgoz@duzce.edu.tr

daha ba arılı ve verimli olmaları beklenirken, benli i ile uyumsuz bir mesle e sahip olan bireylerin çatı ma ve doyumсуzлuk ya ama olasılıkları oldukça yüksektir. Genel benlik kavramının geli imi, mesleki açıdan da benlik kavramını açıklamaktadır. Bu süreçte mesleki benlik kar ımıza çıkmaktadır. Mesleki benlik saygısı kısaca, bireyin tercih etti i mesle e kar ı geli tirdi i de erlilik yargısı olarak ifade edilebilir. Bu kavram, bireyin mesle ini ne kadar önemli ve de erli gördü ü ile alakalıdır. Mesleki benlik saygısı, mesleki uyum ve doyumun bir ön ko ulu durumundadır (1,5-9).

Sa lık hizmetinin en önemli meslek gruplarından biri hem ireliktir ve hem ireler sa lık ekibinin de i mez üyeleridir. Hem irelik bilimi son yıllarda önemli a amalar kaydetmi , uzun geçmi ine yeni bir öz kazandırmı tır (3). Hem irelerin de mesle inde ba arılı ve verimli olmasında, kendi mesle ini önemli ve de erli görmesi yolunda mesleki benlik saygısı önemli bir yer tutmaktadır. yi geli mi mesleki benlik saygısı güvenilir hasta bakımının verilmesinde önemli rol oynamaktadır. Yarının hem ireleri olacak ö rencilerin daha giri ken, sa lıklı ili kiler kurabilen, kendilerini kabul eden, özgüveni ve özsaygı düzeyleri yüksek bireyler olarak yeti meleri ku kusuz mesleki ba arı açısından oldu u kadar, bireysel doyum açısından da önemlidir (10,11).

Hem irelik e itimi oldukça stres yüklü bir e itimdir. Hem irelik ö rencileri e itimleri sırasında bir üniversite ö rencisi olarak ya adıkları çatı maların yanı sıra, okul ve hastane çevresinin yaratt ı bir takım sorunlarla da kar ıla maktadırlar. Bu sorunlar yo un ve stresli ortamlar olan hastanelerde staja çıkma, hasta ve ölümcül bireylerle u ra ma, e itimcilerle ve hastane çalı anları ile ileti im sorunları vs. olarak sıralanabilir. Bu nedenle, mesle e ilk adımı atan ö rencilerde okula girdikten kısa bir süre sonra rol de i imleri olabilir. (10). Bu süreç içerisinde e iticileri, arkadaş ları, hastaları ve di er meslek üyeleriyle ya ayacakları olumlu ya da olumsuz yeni deneyimlerin, gencin mesleki benlik saygısında de i ikliklere neden olabilece i dü ünülmektedir. Bu do rultuda ara tırma, Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde okuyan ö rencilerin aldıkları e itimin mesleki benlik saygılarına olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmı tır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Ara tırma, Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde okuyan ö rencilerin aldıkları e itimin mesleki benlik saygılarına olan etkisini belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmı tır. Ara tırmanın evrenini Düzce Üniversitesi Sa lık

Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde ö renim gören 31 ö renci olu turmu tur. Ara tırma öncesi okul müdürlü ünden yazılı, ö rencilerden sözlü onam alınmı tır. Örneklem seçilmeyip evrenin tamamına ula ılmaya çalı ılmı tır. Ara tırmanın yapıld ı dönemde okula devam eden ve ara tırmaya katılmayı kabul eden 29 ö renci ara tırmanın örneklemini olu turmu tur.

Veri toplama araçları aynı ö renci grubuna hem irelik bölümüne girdikleri ilk yıl olan 2006–2007 e itim-ö retim yılı ba ında ve 2009–2010 e itim-ö retim yılı sonunda uygulanmı tır. Veri toplama aracı olarak, ö rencilerin sosyo-demografik özellikleri, mesle i seçme nedenleri ve mesle e bakı açılarını de erlendirmek için ara tırmacılar tarafından olu turulan “Ki isel Bilgi Formu” ile mesleki benlik saygılarını de erlendirmek için Arıcak (1999) tarafından geli tirilen “Arıcak Mesleki Benlik Saygısı Ölçe i” kullanılmı tır. Bu ölçek bir mesle i tercih etmi , bir alanda mesleki e itim gören ya da bir mesle i icra eden 17 ya ve üstü bireylerin ilgili mesle e olan saygı tutumlarını ölçmek amacıyla uygulanabilmektedir. Aynı zamanda ölçek, profesyonel ve profesyonel olmayan bütün meslek mensupları için kullanılabilir. Arıcak'tan ölçe i kullanabilmek için e-posta yoluyla izin istenmi ve e-postaya gelen cevapla ölçe in kullanılabilene ili kin izin alınmı tır. Mesleki benlik saygısı ölçe i 30 maddeden olu maktadır. Bu 30 maddenin 14'ü olumlu, 16'sı ise olumsuz ifadeleri içermektedir. Olumlu maddeler “Kesinlikle katılıyorum” 5, “Katılıyorum” 4, “Kararsızım” 3, “Katılmıyorum” 2 ve Kesinlikle katılmıyorum” 1 olarak puanlanmı tır. Olumsuz maddelerde puanlama ters yönde yapılmaktadır. Her maddeye verilen puan toplanmakta ve toplam puan elde edilmektedir. Mesleki Benlik Saygısı Ölçe inden ise alınabilecek en yüksek puan 150, en dü ük puan 30'dur. Ölçeklerden alınan puanların yüksek ya da dü ük olması o ölçekte ölçülen özelli in katılımcı da yüksek ya da dü ük oldu unu göstermektedir. Ölçe in Cronbach Alfa katsayısı .93 (n=152), test tekrar test güvenilirlik katsayısı, 90'dır (n=92, p<0,01) (4,8,12). Veriler toplanmadan önce ö rencilere ara tırmanın amacı, gönüllü katılımın esas oldu u ve son sınıfta tekrarlanaca ı açıklanmı tır. Veri toplama araçları aynı anda sınıf ortamında ö rencilere da ıtılmı ve isim yazmamaları belirtilmi tir. Ara tırmadan elde edilen veriler elektronik ortama aktarılmı ve SPSS for Windows 16.0 istatistik paket programında analiz edilmi tir. Verilerin de erlendirilmesinde ba ımlı gruplarda t testi, sayı ve yüzde da ılımları kullanılmı tır.

BULGULAR

Tablo 1’de çalı ma kapsamına alınan ö rencilerin tanıtıcı özellikleri verilmi tir. Ö rencilerin ya ortalaması $19.24 \pm .83$ ’dir. Ö rencilerin 18’inin (% 62.1) annesinin ilkokul, 14’ünün (% 48.3) babasının lise ve üstü e itim seviyesinde oldu u belirlenmi tir. Ö rencilerin 24’ünün (% 82.8) kentte ya adı 1, 24’ünün (% 82.8) gelir durumlarının giderlerini kar ılayacak düzeyde oldu u, 23’ünün (% 79.3) dü z lise mezunu oldu u ve 19’unun (% 65.6) kendi istekleri ile mesle i seçtikleri belirlenmi tir.

Tablo 2 incelendi inde, ö rencilerin “Mesleki Benlik

Saygısı Ölçe i” IV. Sınıf ölçüm puan ortalamalarının, I. Sınıf ölçüm puan ortalamasına göre daha dü ük oldu u saptanmı ancak aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamı tır ($p>0,05$).

Ö rencilerin 11’i (% 37.9) I. Sınıfta okula ba lamadan önce meslek hakkında olumsuz dü ünürken, bu oran IV. Sınıfta 1 (%3.4) ö renciye dü mü tür. Tablo 3 incelendi inde, ö rencilerin meslekle ilgili olumlu dü üncelerini % 65.5 oranında ö retim elemanlarının, %34.5 oranında ise dersler ve staj deneyimlerinin etkiledi i belirlenmi tir.

Tablo 1: Ö rencilerin Tanıtıcı Özellikleri

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	% Frekans
Öğrencilerin Yaşı (ort±sd)	19.24	± .83
Anne Eğitim Düzeyi (n, %)		
Okuryazar değil	5	17.2
Okuryazar	2	6.9
İlkokul	18	62.1
Ortaokul	2	6.9
Lise ve üstü	2	6.9
Baba Eğitim Düzeyi (n, %)		
Okuryazar	2	6.9
İlkokul	10	34.5
Ortaokul	3	10.3
Lise ve üstü	14	48.3
Yaşadığı Yer		
Kırsal	5	17.2
Kentsel	24	82.8
Gelir Gider Durumu		
Gelir Giderden Az	2	6.9
Gelir Gidere Eşit	24	82.8
Gelir Giderden Fazla	3	10.3
Mezun Olunan Okul		
Sağlık Meslek Lisesi	1	3.4
Düz Lise	23	79.3
Anadolu/Fen Lisesi	5	17.2
Mesleği Seçme Nedeni		
Kendi İsteği	19	65.6
Ailesinin İsteği	5	17.2
Rastlantı	5	17.2

Tablo 2: Ö rencilerin Mesleki Benlik Saygısı Puanlarının Kar ıla tırılması

	I. Sınıf Ölçümü (n=29) $\bar{x} \pm SD$	IV. Sınıf Ölçümü (n=29) $\bar{x} \pm SD$	Test Değerleri	
			t	p
Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği	117.24±18.04	116.93±14.60	0.07	0.93

Tablo 3: Ö rencilerin Meslekle İlgili Olumlu Dü üncelerini Etkileyen Faktörler

Etkileyen Faktörler	Sayı	% Frekans
Öğretim Elemanı	19	65.5
Dersler ve Staj Deneyimleri	10	34.5

TARTI MA

Mesleki benlik saygısı özellikle mesle in e itimi alma ve mesle i icra etme durumlarında olan birey için daha da belirgindir. Bu ki i, artık kendisini o mesle in bir elemanı gibi tanımaktadır. Aynı zamanda çevresinden de bu tür geribildirimler almaktadır (6). Bu nedenle mesle e adım atma yolunda ilerleyen ö rencilerin mesleki benlik saygılarının de erlendirilmesi önemlidir. Bu do rultuda ara tırma, Düzce Üniversitesi Sa lık Yüksekokulu Hem irelik Bölümü'nde okuyan ö rencilerin aldıkları e itimin mesleki benlik saygılarına olan etkisini belirlemek amacıyla yapılmı tır. Ö rencilerin “Mesleki Benlik Saygısı Ölçe i” IV. Sınıf ölçüm puan ortalamaları de erlendirildi inde (117.24+18.04), I. Sınıf ölçüm puan ortalamasına (116.93+14.60) göre daha dü ük oldu u saptanmı ancak aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamı tır ($p>0,05$). Ülkemizde, daha sıklıkla ö retmen adaylarının mesleki benlik saygılarına yönelik yapılan çalı malar bulunmaktadır. Bizim bulgularımızla benzer ekilde Aslan ve Akyol Köksal'ın (1) okul öncesi ö retmen adayları ile yaptıkları çalı mada, ö rencilerin Mesleki Benlik Saygısı Ölçe i'nden aldıkları puanlar incelendi inde; üçüncü sınıf ö rencilerinin puan ortalamaları 116.46 iken dördüncü sınıf ö rencilerinin puan ortalamalarının 112.63'e dü tü ü bulunmu tur (1). Benzer ekilde, Demir ve arkadaş larının (9) yaptıkları çalı mada, okul öncesi ö retmen adaylarının mesleki benlik saygıları incelenmi , ara tırma sonucunda; devam edilen sınıf düzeyi arttıkça mesleki benlik saygısından alınan puanların dü tü ü saptanmı ancak aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamı tır (9). Bu çalı malarda oldu u gibi, bizim çalı mamızda da I.sınıf ö rencilerinin, mesleki benlik saygısı puanının yüksek olması, ö rencilerin yarısından fazlasının mesle i kendi istekleri ile seçmelerinden, henüz meslekle ilgili zorluklarla kar ıla mamalarından, üniversite ortamına girmi olmanın verdi i heyecanla ili kili olabilece i dü ünülmektedir. Aynı ö rencilerin son sınıfta dramatik bir dü me olmamakla beraber, puanlardaki azalmanın ö rencilerin, yorucu müfredat baskısı altında kalmaları, yo un ve stresli ortamlar olan hastanelerde staja çıkmaları, hasta ve ölümcül bireylerle u ramaları, e itimcilerle ve staj ortamlarındaki çalı anlarla ile ileti im sorunları

ya amalarından kaynaklandı ı dü ünülmektedir. Ancak, bahsedilen bu olumsuzlukların dört yıllık e itim süresinde önceden öngörülüp ivmenin olumlu yöne çevrilebilece i dü ünülmektedir. Çalı mamızda aynı zamanda ö rencilerin büyük ço unlu unun (%65.5) hem irelikle ilgili olumlu dü üncelerinin olu masında ö retim elemanlarının etkisinin oldu unu ifade etmeleri, mesle i sevdirmede ve tanıtmada rol model olarak ö retim elemanlarının ne kadar etkin oldu unu göstermektedir.

Yurt dı nda hem irelik e itiminin ö rencilerin mesleki benlik saygılarına etkisini inceleyen çalı malarda, farklı sonuçların elde edildi i görülmektedir. Milisen ve arkadaş larının (14) yaptı ı çalı mada, hem irelik e itiminin ö rencilerin meslekle ilgili olumlu imaj geli tirmelerine yardımcı oldu u ve bazı müfredat konularının ö rencilerin algıladıkları yeterliliklerini yükseltti i saptanmı tır. Edwards ve arkadaş larının yaptıkları çalı mada, ö rencilerin en dü ük benlik saygısı puanlarının hem irelik e itiminin son yılında ölçüldü ü belirlenmi tir (13).

Çalı mamızda ö rencilerin %65.6'nin hem irelik mesle ini kendi istekleri ile seçtikleri belirlenmi tir. Benzer ekilde Tüfekçi ve Yıldız'ın hem irelik ö rencileri ile yaptı ı çalı malarında da, ö rencilerin %52.7'sinin hem irelik okulunu isteyerek tercih ettikleri saptanmı tır (11).

SONUÇ VE ÖNER LER

Ö rencilerin hem irelik bölümüne girdikleri ilk yıl mesleki benlik saygıları ortalamalarına göre 4 yıl e itim aldıktan sonraki mesleki benlik saygıları ortalamalarının dü tü ü ancak aralarındaki farkın anlamlı olmadığı görülmü tür. Ö rencilerin mesleki benlik saygılarının aldıkları hem irelik e itiminden ve e iticilerden etkilendi i bulunmu tur. Bu sonuçlar do rultusunda; e itim içeri inde ö rencilerin hem ireli i daha yakından ve gerçekçi olarak tanıyabilecekleri etkinliklerin olu turulması ve ö retim elemanları tarafından verilen danı manlık hizmetlerinin niteli inin artırılması önerilmektedir. Ayrıca mesleki benlik saygısını etkileyen faktörlerin ara tırıldı ı uzunlamasına ara tırmalar yapılması ve bu faktörlere ili kin e itim müdahalelerinin yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aslan D, Köksal Akyol, A. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ve Mesleki Benlik Saygılarının İncelenmesi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 15(2):51-60, 2006.
2. Sarıkaya T, Khorshid, L. Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi: Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. 7(2):393-423,2009.
3. Önler E, Saraçoğlu GV. Hem İrelilikte Meslek Seçimi Ölçeğinin Güvenilirlik ve Geçerliliği. Dokuz Eylül Üniversitesi Hem İrelilik Yüksekokulu Elektronik Dergisi. 3(2):78-85, 2010.
4. Ünal E, İmrek S. İlköğretim Bölümü Anabilim Dallarında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. İlköğretim Online. 7(1):41-52, 2008.
5. Körükçü Ö, Ouz V. Okul Öncesi Eğitimi Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygıları. Kuramsal Eğitim Bilim, 4 (2):77-85, 2011.
6. Balolu N, Karadağ E, Çalçıkan N, Korkmaz T. İlköğretim Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısı ve Doyumları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 7(2):345-358, 2006.
7. Dilmaç B, Çıkkılı Y, Işık H, Sungur C. Teknik Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleklerine İlişkin Tutumlarının Yordayıcısı Olarak Mesleki Benlik Saygısı. Teknik-Online Dergi. 8(2):127-143, 2009.
8. Girgin G, Özyılmaz Akamca G, Ellez AM, Ouz M. Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, Mesleki Benlik Saygıları ve Mesleki Yeterlilik Nançları. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi. 28:1-15, 2010.
9. Demir V, Gürsoy F, Adalı. Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 10(1):597-614.
10. Dinçer F, Öztunç G. Hem İrelilik ve Ebelik Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hem İrelilik Dergisi, 22-33, 2009.
11. Güdücü Tüfekçi F, Yıldız A. "Öğrencilerin Hem İreliliği Tercih Etme Gerekçeleri ve Gelecekleri İle İlgili Görüşleri. Atatürk Üniversitesi Hem İrelilik Yüksekokulu Dergisi. 12(1):31-3, 2009.
12. Arıcak OT, Dilmaç B. Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğrencilerinin Bir Takım Değişkenler Açısından Benlik Saygısı ile Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 3 (1):1-8, 2003.
13. Edwards D, Burnard P, Bennett K, Hebden U.A. Longitudinal Study of Stress and Self-Esteem in Student Nurses. Nurse Education Today. 30:78-84, 2010.
14. Milisen K., Busser T.D, Kayaert A, Abraham I, Casterle B.D. The Evolving Professional Nursing Self-Image of Students in Baccalaureate Programs: A Cross-Sectional Survey. International Journal of Nursing Studies. 47: 688-698, 2010.